

Ивана РАДИСАВЉЕВИЋ*

Делић, Наташа. 2021. *Кривично право: Посебни део*. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду, 464.

У априлу 2021. године у издању Правног факултета објављен је уџбеник *Кривично право: Посебни део* др Наташе Делић, редовног професора Правног факултета Универзитета у Београду, чиме је њено вишегодишње проучавање те области заокружено и преточено у дело монографског карактера.¹ У укупно 23 поглавља ауторка анализира 113 кривичних дела која, према њеним речима, „због своје природе имају већи теоријски и практични значај“, односно у вези с којима постоје спорна питања или представљају новије инкриминације (стр. 13).

Садржај монографије је усклађен са структуром посебног дела Кривичног законика – називи поглавља у уџбенику одговарају називима законских глава у којима су кривична дела систематизована према групном заштитном објекту. На почетку сваког поглавља издвојене су заједничке карактеристике кривичних дела систематизованих у предметној глави, при чему је, када су аналитички захтеви то налагали, ауторка представила и одређена нормативна решења из других правних области.

И анализу кривичних дела одликује уједначен методолошки приступ који, као црвена нит, повезује излагање у складну целину. Другим речима, Делић обрађује елементе објективног и субјективног бића основног, тежих, лакших, односно посебних облика кривичног дела, а кроз призму учења општег дела кривичног права – детаљно разматра

* Асистент, Правни факултет Универзитета у Београду, Србија, *ivana.radisavljevic@ius.bg.ac.rs*.

¹ У писању је учествовала и доцент др Ивана Марковић, која је обрадила кривична дела из чл. 117, 260, 269 и 275 Кривичног законика – КЗ, *Службени гласник РС*, 85/2005, 88/2005 – испр., 107/2005 – испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019.

радњу извршења, последицу (уколико је реч о материјалном делу), односно друга обележја која чине законски опис предметног дела, одређује ком типу припадају и њихов међусобни однос. У одређеном броју инкриминација сагледала је и примену појединих института општег дела (нужна одбрана, стварна заблуда, покушај, стицај – продужено кривично дело, стварно кајање).

Највећи искорак у обради посебног дела кривичног права чине приказ и анализа опсежне судске праксе, будући да је уобичајено да се одлуке из области материјалног кривичног права објављују у билтенима судова или у засебним збиркама. Употпунивши теоријско излагање са готово 2.000 одлука, превасходно домаћих, али у одређеној мери и иностраних судова, као и Европског суда за људска права, ауторка је читаоцу пружила прилику да се упозна не само са доктринарним тумачењима већ и са ставовима, али и недоумицама које „муче“ оне који норму свакодневно примењују.

Осим кривичних дела која се традиционално обрађују у уџбеницима посебног дела, своје место су нашле и одређене, за уџбеничку материју неспецифичне инкриминације. Тако, у деветом и десетом поглављу, у којима су обрађена кривична дела против имовине и кривична дела против привреде, Делић анализира и грађење без грађевинске дозволе (чл. 219а КЗ), прикључење објекта који је изграђен без грађевинске дозволе (чл. 219б КЗ), затим тзв. стечајна кривична дела (чл. 232 и 232а КЗ) и фалсификовање знакова за вредност (чл. 244 КЗ). Значајну новину представља подробнија обрада кривичних дела против интелектуалне својине (осмо поглавље), што је оправдано имајући у виду њихову актуелност. То је област за чије је разумевање и правилну примену неопходан мултидисциплинарни приступ (што тим кривичним делима даје делимично бланкетни карактер). У истом смислу, можемо рећи да је избор кривичних дела изложених у двадесет другој глави неспецифичан – уобичајено излагање о геноциду и ратним злочинима изостаје, док у први план ауторка ставља дело расне и друге дискриминације (чији се бројни облици детаљно разграничавају), трговину људима и тероризам и њему сродна кривична дела (где се износи интересантно гледиште тумачења намере код кривичног дела из чл. 391б КЗ).

Обрада појединих кривичних дела показује нам да чак и питања којима је посвећена богата литература могу бити изнова проблематизована на оригиналан начин. Тако, у вези са кривичним делом насиља у породици Делић даје одговор на питање да ли је за постојање дела нужен плуралитет радњи извршења или је довољно да радња буде предузета само једанпут, сматрајући да ће у оним ситуацијама када активност представља само сегмент целовите радње бити потребно да

радња извршења буде предузета више пута. Исто вреди и за кривична дела против здравља људи (у вези са чиме износи став да је основано сматрати да, иако није изричито предвиђена, намера чини субјективно биће кривичног дела из чл. 246а ст. 1 КЗ) и против безбедности јавног саобраћаја (ауторка предлаже да се критеријум безобзирности, који судска пракса користи за разграничење умишљајног и нехатног облика кривичног дела угрожавања јавног саобраћаја, замени критеријумом грубе безобзирности, која указује и на „евентуалном умишљају иманентан интензитет социјално-етичког прекора“ [стр. 316]).

Ауторка се не либи да критикује законска решења ни да о појединим питањима изнесе мишљење које је супротно увреженим доктринарним ставовима. Тако, критикује се став теорије и судске праксе које појмове свирепости и подмуклости у кривичном делу тешког убиства посматрају кроз призму умишљаја, односно свести и воље учиниоца да поступа на свиреп и подмукао начин. Како савремена кривичноправна схватања почивају на психолошко-нормативној теорији кривице и учењу о двострукој функцији умишљаја и нехата, то, иако већинско, схватање ауторка сматра неодрживим. Осим тога, насупрот преовлађујућем доктринарном гледишту, Делић сматра да околност да је убиство извршено ради извршења или прикривања другог кривичног дела треба разумети као намеру, а не као побуду. Кривично дело полног узнемиравања ауторка сматра примером „лоше обликоване норме и прешироко постављених граница кривичноправне заштите“ (стр. 103), будући да су делатности прописане као радња извршења појмовно непрецизне, контрадикторне и испреплетане са радњама других кривичних дела. Сличан закључак је изведен и за кривично дело из чл. 185б КЗ, будући да је услед номотехнички лоше редакције у пракси неприменљиво.

Не изостају ни предлози будућих измена. Разматрајући облике тешког убиства у којима квалификаторну околност представља својство пасивног субјекта, ауторка се залаже за увођење шире формулације која би кривичноправну заштиту пружала и малолетницима, старијим лицима и онима која имају теже телесне недостатке или психичке сметње, а не само деци и бременитим женама.

Посебни део кривичног права представља хетерогену дисциплину чије систематско проучавање због великог броја инкриминација са разноврсним заштитним објектима и често властитом „унутрашњом логиком“ није нимало лак задатак. Међутим, досадашње бављење том материјом допринело је да анализи одабраних кривичних дела Делић приступи критички, уз сагледавање изабраних инкриминација у контексту целокупног посебног дела, као и ставова које у вези с тим за-

узима судска пракса. Она успева да уочи и укаже на преклапања законских описа, њихово номотехнички лоше (или барем неуобичајено) уобличење, и да предложи одговарајуће измене ради њиховог превазилажења.

Начин на који је Делић обрадила материју посебног дела кривичног дела одликује одмереност, а преовлађујућа сажетост у обради одређених правних института прераста у опширнији осврт, но и тада само до границе која га чини оправданим. Реченице које исписује ауторка карактерише добар стил, оне су јасне, упечатљиве и читаоцу одзвањају у уху. То је сасвим разумљиво јер је, као што и сама ауторка написа, реч о уџбенику који је превасходно намењен студентима. Уверени смо да ће, с обзиром на изложене квалитете монографије *Кривично право: Посебни део*, ова књига Наташе Делић привући и знатно шири круг читалаца, а нарочито оне који се у свом послу сусрећу са изазовима и дилемама у вези с применом кривичног права.